

Obama's charisma

Een aanwinst of een probleem voor de toekomst?

Door Corné Anceaux

Bijna altijd wordt met veel lof gesproken over charismatisch leiderschap. Maar welke invloed kan charisma hebben op het bestuur van een samenleving? En specifieker, welke invloed kan het charisma van Obama hebben op zijn bestuur van de samenleving?

In de populaire, veelgebruikte vorm, is charisma een kenmerk van een leider en duidt het op bepaalde unieke karaktereigenschappen. Echter, de oorspronkelijke definitie van Weber stelt dat charisma aanwezig is als de volgelingen van de leider bepaald gedrag vertonen. Dit gedrag bij de volgelingen kan na verloop van tijd afzwakken, waarmee het charisma dan ook verdwijnt. Charismatisch gezag ontstaat en verdwijnt daarom onder omstandigheden. Dit is aannemelijk gezien het feit dat het karakter van een persoon minder snel verandert dan de omstandigheden. Bij een ongewijzigd karakter zou een charismatisch leider volgens de populaire definitie, zijn hele loopbaan charismatisch gezag kunnen hebben. In de praktijk blijkt dat het gezag van een leider enorm fluctueert en afhankelijk is van de omstandigheden.

Er zijn drie vormen van gezag: legaal-rationeel, traditioneel en charismatisch. Legaal-rationeel gezag ontvangt iemand vanwege zijn positie. Deze functie is bij wet vastgesteld en iedereen die gezag toekent aan de wet, kent daarom ook een mate van gezag toe aan een persoon met wettelijke bevoegdheid. Traditioneel gezag heeft iemand door erfopvolging. Een koning of koningin bijvoorbeeld heeft gezag door erfopvolging van de troon.

Charismatisch gezag is het moeilijkst vast te stellen. Deze vorm van gezag is aanwezig als de volgelingen van een leider de leidinggevende als inspirerend, heldhaftig en/of uniek zien. Als de achterban de leider niet meer op die manier kwalificeert, is het charismatisch gezag verdwenen. Traditioneel en legaal-rationeel gezag zijn zolang dezelfde positie wordt bekleed onveranderbaar. Toch kan de mate waarin een persoon gezag heeft enorm verschillen in de tijd, wat is te wijten aan fluctuatie van het charismatisch gezag.

Onder de nieuwe omstandigheden wilde men graag een leider die zou zoeken naar een slimme en weloverwogen oplossing.

Een aansprekend voorbeeld om verandering van gezag aan te tonen, is gegeven door de huidige en voormalige president van de Verenigde Staten. Voormalig president George W. Bush kreeg veel steun van de Amerikaanse bevolking na de aanslagen van 11 september. Zijn charismatisch gezag beleefde toen een hoogtepunt. Onder die omstandigheden was zijn rechtlijnige en daadkrachtige karakter perfect op zijn plaats om veel steun te ontvangen van angstige Amerikanen. Zijn rechtlijnigheid werd echter minder gewaardeerd toen hij een-

maal Afghanistan en Irak was binnengevallen en daar te maken kreeg met zeer complexe oorlogssituaties. Onder de nieuwe omstandigheden wilde men graag een leider die zou zoeken naar een slimme en weloverwogen oplossing, zodat het geweld kon worden beperkt. Helaas voor veel Amerikanen was de rechtlijnige Bush toen al voor de tweede keer gekozen en hebben zij lang moeten wachten op een leider die aan de nieuwe criteria kon voldoen.

De huidige president Barack H. Obama heeft een totaal ander ka-

rakter en is iemand waarvan men nu verwacht dat hij wel met slimme en gebalanceerde oplossingen zal komen. Waar het charismatisch gezag van Bush was gebaseerd op de roep om daadkracht en bescherming, is het charisma van Obama nu gebaseerd op de vraag naar verstandige oplossingen voor de economie, Irak en Afghanistan.

Zijn charismatisch gezag heeft hij te danken aan het vertrouwen dat burgers in hem stellen om voor de huidige omstandigheden de juiste oplossingen te vinden. Als Obama echter de huidige omstandigheden

weet te voorzien van (verstandige) oplossingen, kunnen er weer nieuwe gevoelens gaan ontstaan. Andere gevoelens kunnen afhankelijk van de omstandigheden weer vragen om een ander soort leiderschap.

Iedereen die gelooft in de kracht van Obama, hoopt dat hij voor de economie en beide oorlogen de beste en meest verstandige oplossingen zal vinden. Als hij al de best mogelijke oplossingen kiest, is het echter maar de vraag of dit door de Amerikaanse bevolking ook

Barack Obama

zo zal worden ervaren. De beste oplossing voor de economie kan bijvoorbeeld zijn om eerst te stimuleren en daarna te bezuinigen. Op het moment dat de volgende verkiezingen plaatsvinden kan het economisch gezien zeer verstandig zijn om te bezuinigen. Als hij dat doet zal hij daarmee echter veel stemmen verliezen, terwijl het wel een verstandige oplossing zou zijn. De verwachting is daarom dat hij dit niet zal doen.

Wil Obama herkozen worden dan is het voor hem verstandig om de economie over vier jaar nog steeds te stimuleren. In die situatie over vier jaar, is de rol van de overheid nog niet uitgespeeld. Zo blijft de vraag naar een zelfde soort leiderschap bestaan. Zijn charisma zal

hiermee gehandhaafd blijven, zolang hij wel directe verbeteringen laat zien. Obama zal daarom wellicht moeten kiezen tussen behoud van zijn charisma en de beste oplossingen voor de Verenigde Staten op lange termijn.

Charismatisch gezag van een leider vormt vanwege deze reden altijd een probleem bij besluitvorming. Geloof het of niet, maar Balkenende's charisma is voor een deel gebaseerd op het beschermen van de hypotheekrenteaftrek. Veel mensen met een hypotheek hebben waardering voor Balkenende, omdat hij hun inkomen beschermt. Laat hij dit na, omdat het afschaffen van de regeling zeer verstandig kan zijn in landsbelang, dan zullen veel mensen hem dit kwalijk nemen. Charismatisch gezag is mede afhankelijk van de mate waarin een leider het eigenbelang van de achterban tegemoetkomt.

Er is gelukkig ook een manier om charismatisch gezag vast te leggen en een betekenis te laten krijgen voor de toekomst. Op die manier hoeven politici niet onverstandige besluiten te nemen om hun charisma in stand te houden. Deze manier wordt met een engels term: "routinization of charisma" genoemd. Het houdt in dat een institutie of organisatie wordt opgericht om het charisma een langere levensduur te geven. Zo heeft Stalin in de voormalige Sovjet-Unie zijn charisma laten voortleven in de communistische partij. Het charisma van Bush blijft doorklinken in de oorlog tegen het terrorisme, waar verschillende veiligheidsdiensten en instanties voor zijn opgericht. Obama kan zijn charisma vastleggen door het financiële systeem drastisch te veranderen. Een ander beleid van de centrale bank en strenger toezicht kunnen leiden tot meer economische stabiliteit,

vastgelegd onder zijn leiderschap. Verder kan hij de criteria aanscherpen op basis waarvan de Verenigde Staten een oorlog beginnen, zodat tegenvallende oorlogen minder zullen voorkomen.

Om terug te komen op de titel van het stuk, moet kenbaar worden gemaakt dat het charisma van Obama in directe zin een aanwinst is. Zijn charisma is gebaseerd op de vraag naar verstandige besluitvorming. Hij kan daarom onder zijn leiderschap fundamentele problemen van de Verenigde Staten aanpakken. Hierbij kan met name worden gedacht aan het financiële systeem en het economische beleid dat de Amerikaanse overheid al jaren voert. Nu is dit wel een subjectieve conclusie, omdat ik geloof dat de economie er uiteindelijk beter voor zal staan, als meer overheidsingrijpen en toezicht plaatsvindt dan nu het geval is. Iemand die het daar niet mee eens is, zal zijn charisma omschrijven als een probleem. Indirect denk ik dat zijn charisma wel voor problemen kan zorgen, aangezien het verstandigste economische beleid niet hoeft overeen te komen met de beste planning voor de volgende verkiezingen. Hetzelfde geldt voor de afronding van de Afghanistan- en Irakoorlog. In hoeverre het charismatisch gezag van Obama problemen zal veroorzaken, is daarom afhankelijk van hoe graag hij het wil behouden.

Bronnen:

Hague, R. Harrop, M. (2007) 'Politics and government', in Hague, R. en Harrop, M. (eds), *Comparative Government and Politics* (seventh edition). New York: Palgrave Macmillan, pp.3-22.

Weber, M. (1978), *Economy and Society*, Berkeley: University of California Press.